

Suvi-Saija Huuskonen

METSÄMATKAILU

Opinnäytetyö

Kajaanin ammattikorkeakoulu

Matkailu-, ravitsemis- ja talousala

Matkailun koulutusohjelma (2M)

Syksy 2005

Ala Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	Koulutusohjelma Matkailun koulutusohjelma
Tekijä(t) Suvi-Saija Pauliina Huuskonen	
Työn nimi Metsämatkailu	
Vaihtoehtoiset ammattiopinnot	Ohjaaja(t) Mikko Keränen
Aika 9.11.2005	Sivumäärä 33 + 2
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää teorialähteistä, mitä on metsämatkailu. Ensisijainen tavoite oli ymmärtää käsite metsämatkailu, mutta myös löytää käsitteet, joihin se tukeutuu. Näitä käsitteitä ovat metsän ja matkailun määritelmä, luonto matkailukohteena ja metsä attraktiona. Tutkimus on rajattu käsittelemään suomalaista metsää ja matkailua.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä on käytetty teoreettista eli tässä syntetisoivaa tutkimusta. Aineisto on koottu pitkällä aikavälillä ammattikorkeakoulun, Kuhmon, Kajaanin ja Metsähallituksen kirjastoista sekä internetistä.</p> <p>Tuloksena on tiivis selostus metsämatkailusta yleensä ja sitä tukevista käsitteistä. Niiden avulla pyritään selkeyttämään kuvaa monitahoisesta ongelmasta.</p> <p>Aineisto on koottu tiedoksi puhtaasti teoreettisesti ja yhdistämällä se selkeäksi kokonaisuudeksi. Näin ollen tuloksia voidaan pitää myös onnistuneina. Tutkimus oli hyödyllinen, sillä metsämatkailua käytetään verrattain vähän elinkeinona, mutta siihen olisi laajemmatkin mahdollisuudet. Onhan Suomi metsien maa ja pystymme toimimaan luonnossa jokamiehenoikeuksien ansiosta suhteellisen vapaasti.</p>	
Luottamuksellisuus	Julkinen
Hakusanat	Metsämatkailu, virkistyskäyttö
Säilytyspaikka	Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Tourism	Degree programme Tourism
Author(s) Suvi-Saija Pauliina Huuskonen	
Title Forest Tourism	
Alternative professional studies	Instructor(s) Mikko Keränen
	Commissioned by
Date 9.11.2005	Total number of pages 33
<p>The primary objective of the thesis was to understand and explain what the concept of forest tourism meant. Secondly it aimed to find other concepts which explain and support the concept "forest tourism". These are forest and tourism, nature as a destination and forests as an attraction.</p> <p>The final year study was based on the theoretical sources. The material for this research was gathered of the material found in Kajaani Polytechnic Library, Kuhmo and Kajaani Town Libraries and the Finnish Forest and Park Service Library.</p> <p>The result of the thesis is a compact report on forest tourism and the concepts supporting forest tourism.</p> <p>As forest tourism has not been widely known, this study was useful, because nature-based tourism is an growing and increasing business in Finland.</p>	
Language of Thesis	Finnish
Keywords	Forest tourism, recreation
Deposited at	Library of Kajaani Polytechnic

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 METSÄMATKAILUN KÄSITTEET.....	2
2.1 Metsän käsite.....	2
2.2 Suomalaisen metsän piirteitä.....	2
2.3 Matkailun käsite.....	5
2.4 Läheiset käsitteet.....	6
2.4.1 Metsästysmatkailu.....	7
2.4.2 Luonnon virkistyskäyttö.....	7
2.4.3 Ekomatkailu.....	7
3 METSÄ ATTRAKTIONA.....	8
3.1 Elämys ja kokemus.....	8
3.2 Käyttöarvo ja metsätalous.....	10
3.3 Maisema.....	12
3.4 Aktiviteetit.....	12
4 SUOMEN LUONTO MATKAILUKOhteena.....	14
5 METSÄMATKAILUN YMMÄRTÄMINEN.....	15
6 YHTEENVETO.....	20
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	23
7.1 Tutkimusongelma.....	23
7.2 Tutkimusmenetelmä.....	24
7.3 Aineiston hankinta.....	24
7.4 Aineiston analysointi.....	25
8 POHDINTA.....	27
LÄHTEET.....	31
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Suomalaiset elävät metsien maassa, kulttuurimme perustuu keskeisesti metsään ja metsätalouteen. Metsät antavat monta mahdollisuutta harjoittaa elinkeinoa. Voimme hyödyntää sitä metsätaloudellisesti, käyttää sitä virkistykseen ja sillä on myös suuri potentiaali tarjota matkailuun monia eri mahdollisuuksia.

Suomen metsät ovat muotoutuneet talousmetsiksi vuosisatojen kuluessa. Me olemme tottuneet näkemään metsän sellaisena kuin ne nyt ovat. Olemme oppineet käyttämään nykymetsää hyödyksemme. Metsämatkailu pohjautuu talousmetsiin. Työssäni kerron metsämatkailusta ja siihen liittyvistä käsitteistä ja haluan antaa tiiviin selonteon, mitä metsämatkailu on.

Työn rajaus on tiivis ja pohjautuu oman tutkimusongelmani ympärille. Metsämatkailun näkökulmat ovat vaikeita käsittää ja niistä on vaikea vetää johtopäätös suoraan. Olen työssäni pyrkinyt luomaan tiiviin selonteon siitä, mitä minä itse metsämatkailulla ymmärrän. Minulla ei ole ollut aikaisempaa kokemusta ja tietoa metsämatkailusta, joten työssäni tulevat ilmi erityisesti kiinnostuksen kohteeni ja löydöt kirjallisuudesta.

Tutkimukseni on teoreettinen. Tutkimillani käsitteillä pyrin antamaan selkeän kuvan metsämatkailusta itselleni ja täten hyödyntää sitä tulevaisuudessa.

Halusin tehdä työstäni kuitenkin ihmisläheisen ja yleishyödyllisen. Metsät ovat jokaisen saatavilla, joten olkoon tämä työ kaikille hyödyllinen.

2 METSÄMATKAILUN KÄSITTEET

Tarkastelunäkökulmiksi olen valinnut metsän ja matkailun käsitteen. Nämä valitsin siksi, että metsämatkailun käsite avautuu näiden kautta selkeämmin ja se linkittyy voimakkaasti kyseisiin käsitteisiin. On hyvä ymmärtää Suomen metsän käsite ja matkailun käsite, jotta voi syvemmin tarkastella niiden yhteyttä metsämatkailussa. Metsän käsitteellä tarkastelen suomalaista metsää ja talousmetsän määritelmää. Matkailun käsitteessä perehdyn yleiseen määritelmään sekä työssä tärkeään luontomatkailun määritelmään. Kappaleessa esitellään myös läheiset käsitteet.

2.1 Metsän käsite

Metsä on yhtenäinen verkko, missä kaikkien eliöiden ja elottoman luonnon toiminta yhdistyy kokonaisuudeksi, metsäksi. Metsä ei ole vain puita, jotka ovat metsän näkyvin osa, vaan se on monimutkainen kokonaisuus. Se sisältää tuottajan, kuluttajan ja hajottajan. Tässä kiertokulussa tuottajia ovat vihreät kasvit, puut, pensaat ja kaikki muut, mitkä käyttävät aurinkovoimaa luodakseen epäorgaaniset yhdisteet orgaaniseksi. Kuluttajia ovat eläimet, hyönteiset, matelijat, kalat, linnut ja nisäkkäät ihminen mukaan luettuna. Kuluttajat ottavat energiansa syömällä tuottajia sekä toisia kuluttajia. Hajottajiin lukeutuvat bakteerit, sienet ja muut mikro-organismit, jotka tuottavat toimillaan orgaanisista aineista epäorgaanisia elämän kiertokulun kehään. Kaikilla näillä osilla on tärkeä ja välttämätön osa terveen metsän elämässä. (Hammond 1991, 15.)

”Metsä on ekosysteemi, jossa eläimet, puut ja pienemmät kasvit syntyvät, elävät ja kuolevat ja jossa kaikki ovat riippuvaisia toisistaan sekä ympäröivästä elottomasta luonnosta (Hamilton, Leiwo & Rauhalampi 1988, 7).”

2.2 Suomalaisen metsän piirteitä

Suomi on yksi maailman metsäisimpiä valtioita. Maastamme on noin 70 % metsien peitossa. Eläin- ja kasvilajistostamme puolet on metsälajeja. (WWF 2005.)

Metsämaisemat ovat leimaava piirre Suomen luonnossa. Vain pohjoisen tunturipaljakat ja lännen peltoaukeat poikkeavat yleisilmeestä. Metsätalousmaan pinta-alaksi on laskettu 26,3 miljoonaa hehtaaria eli 86 prosenttia koko Suomen maa-alasta. Maisemallisesti ja biologisesti monimuotoisia suoekosysteemejä on Suomessa 8,9 miljoonaa hehtaaria. Soiden lukumäärä on kuitenkin vähentynyt metsäoijituksen myötä. Luonnontilaisia soita on enää vajaat kolme miljoona hehtaaria. Lisäksi maisemiamme muotoilevat lukuisat järvet, joita on 187 888 kappaletta. (Lappalainen 1998, 37, 49, 79.)

Kasvimaantieteellinen jako perustuu lähinnä ilmaston, mutta myös sademäärän sekä kallio- ja maaperän eroavaisuuksiin. Lämpötilojen aleneva sarja pohjoiseen päin mentäessä sekä sademäärän lisääntyminen etelässä ja maaperän muuttuminen etelän kalliomaaperästä pohjoisen moreenipitoiseen maaperään luovat vyöhykkeitä. Suomen etelästä pohjoiseen ilmastollisesti ja kasvustollisesti muuntautuva kasvimaantieteellinen jako menee seuraavasti:

- Merialue, tammivyöhyke
- Etelä-Suomi
- Pohjanmaa-Kainuu
- Peräpohjola
- Metsä-Lappi
- Tunturi-Lappi. (Kuusipalo 1996, 11.)

Merialuetta ja tammivyöhykettä leimaa merellisyys ja kasvillisuuden kannalta suotuisin ilmasto. Kasvien kasvukausi alueella on yli 180 päivää. Etelä-Suomen alueella kasvukauden pituus on 160–180 päivää ja metsä- ja suotyyppien osuus on verraten suuri. Pohjanmaa-Kainuun alueella kasvukausi on 140–160 päivää. Alueella on runsaasti soita, noin 50 % maanpinta-alasta. Peräpohjolan ja Metsä-Lapin kasvukausi jää 120–140 päivään. Talvi on ankara ja kesä lyhyt. Soita on paikoin runsaasti. Tunturi-Lapin kesä on niin lyhyt, etteivät havupuut menesty siellä. (Kuusipalo 1996, 11–14.)

Suomi kuuluu boreaaliseen havumetsämetsävyöhykkeeseen. Metsissä vaikuttaa lyhyt kasvukausi ja vähäinen puulajisto. Yleisimmät puulajimme ovat mänty, kuusi sekä raudus- ja hieskoivu. Näiden neljän yleisimmän lajin lisäksi maassamme kasvaa yli 20 lehtipuulajia. (Metla 2005.)

Boreaalinen havumetsävyöhyke muodostaa pohjoiselle pallonpuoliskolle laajimmalle levinneen kasvillisuustyypin, joka on metsätaloudellisesti kaikkein tärkein (Kuusipalo 1996, 8) (liite 1). Boreaalinen havumetsävyöhyke kuuluu pohjoiseen lauhkeaan vyöhykkeeseen. Boreaalinen havumetsä on havupuuvaltainen, päälajeina ovat esimerkiksi metsämänty ja kuuset. Lehtipuitakin on runsaasti. Boreaalisen havumetsän aluskasvillisuus on vähäistä. Sillä maaperä on vähäravinteinen ja hapan. Happamuus johtuu havupuiden maantuvista neulasista, jotka erittävät happoa maaperään. Vyöhykkeellä on runsaasti soita. Eläimistöltään havumetsä on niukkalajinen. (Wikipedia 2005.) Havupuumetsävyöhykkeestä käytetään myös nimeä taiga, joka tulee venäjän kielestä. Se on alun perin tarkoittanut soistunutta, vaikeakulkuista, pensaikkoista siperialaista havupuumetsää. Nykyisin se tarkoittaa nauhamaisesti koko pohjoista pallonpuoliskoa tundra-alueiden eteläpuolella kiertävää havumetsävyöhykettä. (Pohjoinen Luontomme 2005.)

Suomen havumetsävyöhyke jakaantuu neljään eri vyöhykkeeseen: pohjois-, keski-, etelä- ja hemiboreaalinen. Suomi jakautuu boreaalien lisäksi vielä viiteen metsäkasvillisuusvyöhykkeeseen, joita ovat karu kangasmetsä, kuiva kangasmetsä, kuivahko kangasmetsä, tuore kangasmetsä, lehtomainen kangasmetsä ja lehdot. (Lappalainen 1998, 33, 39.)

Suomen metsät ovat nykyisin pääosin talousmetsiä. Talousmetsä on metsämaa, joka on varattu metsätalouden harjoittamiseen, ei niinkään suojeluun tai virkistyskäyttöön (Metsävetoomus 2005). Talousmetsien virkistyskäyttö liittyy ns. metsien moninaiskäyttöön, jossa metsätaloudellisten toimien tulee ilman ongelmia liittyä vapaa-ajan käyttöön (Hemmi, Lehtinen & Vuoristo 1987, 289).

Talousmetsiä muovaa sarja toimenpiteitä, jotka aika ajoin vaikuttavat radikaalisti tietyn metsäalueen luontaiseen kehitykseen. Aikaväli voi olla pitkäkin, mikä takaa talousmetsiin moni-ilmeisiä metsiköitä. Hoidettuun eli talousmetsään kuuluu sellaisia toimenpiteitä kuin: uudistushakkuu, raivaus, istutus, perkaus ja harvennus. (Hamilton, Leiwo & Rauhalampi 1988 45, 53, 124.) Onnistunut metsätalous on yksipuolistanut luontoa. Metsää näyttää olevan silti kaikkialla, mutta yli 1500 uhanalaisesta lajista noin puolet on metsien lajeja. Syyksi tähän on esitetty laajamittaiset talousmetsien käsittelytoimet, kuten hakkuut ja ojitukset. (Lappalainen 1998, 168–169.)

Talousmetsän ja luonnontilaisen metsän ero liittyy toimenpiteisiin mitä metsissä on tehty. Luonnontilaisenmetsässä ei ole ihmisen tekemiä toimenpiteitä ja käytönjälkiä. Tällaisia metsiä

ei Suomesta enää juurikaan löydy. (Metla 1999, 757.) Luonnontilassa oleva metsä on jatkuvassa muutostilassa. Uusiutumista tapahtuu luonnon aiheuttamien tapahtumien kautta, kuten metsäpalojen, myrskyjen sekä hyönteis- ja sienituhojen myötä. (Kuusipalo 1996, 21.)

2.3 Matkailun käsite

Matkailu voidaan määritellä yksinkertaisesti ihmisen liikkumiseksi päivittäisen asuin- ja työympäristönsä ulkopuolella. Matkailija ja palvelevat yritykset toteuttavat lähtö- ja kohdealueiden välistä vuorovaikutusta, joka luo matkailua. (Vuoristo 2002, 20.)

Matkailu tapahtuu aina alueellisissa ympäristöissä, joiden peruselementit ovat lähtöalue, kohdealue sekä matkailureitit. Kohdealueena voi olla esimerkiksi fyysinen ympäristö tai erilaiset vetovoimat eli attraktiot. (Vuoristo 2002, 16.) Kohdealueeksi voi näin ymmärtää metsän ja paikallisen metsäkulttuurin erityispiirteet. Matkailukäsitteen ymmärtäminen luo pohjaa metsämatkailun hahmottamiseen ja sen ymmärtämiseen kohdealueena, attraktiona.

Hall (2004, 11) kuvailee luontoon perustuvan matkailun sisältävän eko-, vaihtoehto-, kulttuuri-, ruoka-, maaseutu-, urheilu- ja seikkailumatkailun. Metsämatkailun voisi nähdä sijoittuvan vaihtoehtomatkailuun. Sen voi myös käsittää omana osionaan.

Matkailija suuntaa usein alueille, jotka ovat monin eri tavoin mielenkiintoisia vapaa-ajanviettoympäristöjä. Ympäristöt voi jaotella luonnonmaantieteelliseen ja kulttuurilliseen. Ensimmäinen pitää sisällään luonnon, sääolot ja ilmaston. Jälkimmäinen sisältää sekä henkisen että aineellisen kulttuurin. Erilainen ympäristö toimii työntövoimana ja vetovoimana. (Vuoristo 2002, 29.) Matkailija kohtaa matkansa aikana muita ihmisiä, jolloin matkailu saattaa lisätä ihmisten vuorovaikutusta. Hän tekee myös havaintoja kohdealueen luonnosta, ympäristöstä ja kulttuurista. Hän saa myös vaikutteita paikalliselta väestöltä, joka tekee myös havaintoja matkailijan tavoista. (Hemmi ym. 1987, 69.)

Hemmi (1995, 158) toteaa luontomatkailun olevan luonnonympäristössä tapahtuvaa matkailua, joka pyrkii toimimaan kestävän kehityksen mukaisissa matkailun periaatteissa. Tällä hän tarkoittaa sitä, että luonnon kantokyky ei ylitä eikä biodiversiteetti taannu. Käsite sisältää luontomatkailijan, luontoa tuotantotekijänä käyttävän luontomatkailuyrittäjän, luontomatkailutuotteet sekä luonnon matkailukohteena. Luonto on tärkein raaka-aine

luontomatkailun tuotekehityksessä. Ekologinen kestävä kehitys määritellään siten, että luonnon monimuotoisuus säilyy ja ihmisen toimet sopeutetaan maapallon luonnonvaroihin ja luonnon sietokykyyn (YK-liitto 2005).

Luontomatkailu voidaan määritellä monesta eri näkökulmasta, esimerkiksi yhteiskunnan normien ja arvojen mukaan sekä matkailijan luontosuhteen perusteella. Luontomatkailu-sana käsittää kuitenkin kaksi määriteltävää sanaa luonto ja matkailu. Näiden optimaalisesta yhdistämisestä luonnon kannalta ajateltuna on luontomatkailussa kyse. (Hemmi 1995, 160.)

Luontomatkailu ja luonnossa virkistyminen ovat kaksi eri asiaa. Virkistäytyminen taajaman ulkopuolella jää pois luontomatkailukäsitteestä matkailun yleisestä määritelmästä johtuen. Luonnon resurssit ovat luontomatkailutuotteen perustekijät ja ne luovat ympäristön, jossa matkailullinen tapahtuma toteutetaan. (Hemmi 1995, 19.)

Matkailijan luonto koostuu elottoman ja elollisen luonnon kohteista. Näitä ovat värit, hajut, äänet, vuodenaikojen vaihtelut ja lukuisat luonnon ihmeet. Luontomatkailija suuntaa matkansa alueille, jotka ovat luonnonvaraisia ja joissa voi opiskella luontoa, tutustua luontoon liittyvään kulttuuriin ja ihailla luonnonkauneutta, kasveja, eläimiä ja erilaisia geologisia kohteita. (Hemmi 1995, 158, 160.) Meille jokaiselle luonto luo oman merkityksen. Toinen saattaa hakea metsän hiljaisuutta ja omaa rauhaa, toinen hakee elämyksellisyyttä. Se henkilökohtainen merkitys, jonka luonto antaa meille kaikille, on alitajuisia. Nämä tiedostamattomat ja tiedostetut merkitykset lienevät lapsuudenaikaisia ja vaikuttavat vahvasti siihen, miten koemme erilaiset ympäristöt. (Karvinen ym. 1997, 14.)

2.4 Läheiset käsitteet

Metsämatkailun käsitteeseen sekoitetaan monesti metsästysmatkailu, luontomatkailu, ekomatkailu sekä virkistysmatkailu ja -käyttö. Pohjustan myös virkistysmetsän määritelmää, sillä se ei itsessään ole metsämatkailua, vaikka voi olla sen tapahtumapaikka. Metsäänhän voi myös mennä pelkästään virkistymään.

2.4.1 Metsästysmatkailu

Metsästysmatkailussa keskitytään pääsääntöisesti metsästyksen ja siihen liittyvien toimintojen suorittamiseen. Metsästysmatkalle ei lähdetä ilman suunnittelua ja ennakkotoimia. Sitä hankaloittavat lupa-asiat, ase-asiat ja metsästysajan ajoittuminen lomakauden ulkopuolelle. Metsästysmatkailua tarjoavia tahoja on myös vähän ja kohteista ei ole riittävästi tietoa. Metsästysmatkailua ei aina luokitella luontomatkailuksi, sillä siinä surmataa eläimiä. Siinä kuitenkin tulee kunnioittaa luontoa ja metsästyksen tulee tapahtua kestävän kehityksen periaatteella. Metsästysmatkailu hyödyntää luontoa ja sen varoja monin tavoin. Saalis ei kuitenkaan ole tärkein, vaan elämys. Toiminta voikin keskittyä myös riistan havainnoimiseen. (Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry 2005.)

Metsästysmatkailulla saadaan matkailullista tuloa sesonkiajan ulkopuolelta. Toiminnan takaamiseksi tarvitaan erityisosaamista ja asiaan paneutumista sekä maanomistajien kanssa hyvää yhteistyötä. (Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry 2005.)

2.4.2 Luonnon virkistyskäyttö

Luonnon virkistyskäyttö sisältää monenlaisia vapaa-ajan viettotapoja, jotka tapahtuvat luonnonympäristössä. Näitä ovat esimerkiksi jalan liikkuminen, veneily, luonnon harrastaminen, maisemien ihailu, virkistyskalastus, telttailu, jokamiehen oikeuksiin lukeutuvat harrasteet, virkistysluonteinen marjastus ja – sienestys. Ammattimainen kalastus, metsästys, marjastus ja sienestys, joissa ansaitseminen on pääasia, ei ole virkistyskäyttöä. (Metla 2003.)

Hallikainen (1990, 1, 13) kirjoittaa metsien virkistyskäytön olevan metsätalouden maan käyttöä vapaa-ajan viettoon sekä metsässä liikkumista, jonka perusteena on psyykkisen ja fyysisen tyydytyksen saaminen. Virkistysmetsän tulisi olla vaihteleva, hiljainen, eri-ikäisiä metsiä tarjoava ja mielekkääksi kokonaisuudeksi muodostuva metsä.

2.4.3 Ekomatkailu

Saarinen (2000, 72) toteaa ekomatkailun olevan luontomatkailua, jossa pyrkimyksenä on säilyttää ja suojella matkakohteen, esimerkiksi luonnonalueen tai matkailunvetovoimakohteen, lajisto tai laajempi biologinen monimuotoisuus.

3 METSÄ ATTRAKTIONA

Tässä kappaleessa kerron, millä tavoin metsä toimii attraktiona ja miten sitä voi tuotteistaa metsämatkailun tuotteiksi.

3.1 Elämys ja kokemus

Luontokokemuksen muodostuminen on sosiaalinen, psykologinen ja fyysinen prosessi. Se on jokaiselle ihmiselle yksilöllinen tapahtuma, joka koostuu ympäristöstä aistiemme kautta. Aisteistamme tärkein luonnossa liikkeessä on näköaisti, mutta kuulo-, tunto- ja hajuaisteilla on tärkeä osuus luontoelämyksen kokonaisvaltaiseen syntymiseen. (Saastamoinen 1996, 22.)

Huomaaminen johtaa usein elämykseen. Elämys voi olla tunne tai se on uuden oppimista tai kokemista. Elämys voi myös ilmentyä ihastuksena, ja elämysten edellytyksenä on se, että olemme tilanteessa läsnä kaikilla aisteillamme ja tunteillamme. Elämys on jotain sellaista, mitä emme ole kokeneet aikaisemmin tai jotain sellaista vanhaa, minkä koemme uudelleen. (Karvinen, Hinkkanen, Nykänen, Kinnunen & Karhu 1997, 26–27.)

Suomen metsät tarjoavat ennen kokemattomia elämyksiä meille kaikille taustoista huolimatta. Metsät voivat kuitenkin tarjota ennen kokemattonta kaupunkilaisille, ulkomaalaisille ja luonnosta vieraantuneille ihmisille. Metsistä löytyy monenlaista nähtävää, kuultavaa ja koettavaa. Metsä on myös helposti saavutettava, sinne voi mennä jokaisena vuodenaikana. Eri vuodenajat tarjoavat laajan kirjon erilaisia elämyksiä. Vuodenaikojen näkyminen metsissä monipuolisena vaihteluna on rikkaus. Metsäelämyksen tuottaminen ei vaadi suuria investointeja, mutta se tuo kaivatut asiakkaat alueen yrittäjille. Vetovoimaisen metsäelämysympäristön on oltava vaihteleva, maisemallisesti miellyttävä, kiinnostava ja monipuolinen. (Vähätalo & Ruotsalainen 1996, 9–10, 65.) Metsät ovat kaikkialla suosituimpia ulkoiluympäristöjä. Ne ovat laajamittaisia ekosysteemejä, joissa voi kohdata puhdasta ilmaa, vapaan luonnon sekä harrastaa monin eri avoin ja jotka ovat useimmiten kaikkien tavoitettavissa. (Reunala, Tikkanen & Åsvik 1998, 29.)

Metsämme tarjoavat historiallisia kokemuksia. Luonnossamme ja metsissä on nähtävissä jääkauden jäänteitä. Voimme todeta nykypäivänäkin jääkauden jälkeisen metsittymisen.

Suomen kasvilajisto on niukempi kuin esimerkiksi Pohjois-Amerikassa. Jääkauden jälkeen ensin tullut puulaji oli koivu, seuraavaksi tuli mänty. Nämä ovat edelleen Suomen pääpuulajeja. Ihminen asutti Suomea sitä mukaan kuin jää vetäytyi. Elämisen edellytyksiksi muodostuivat metsästyks, kalastus sekä luonnon antimien kerääminen eli keräilytalous. Muinaisten suomalaisten toimeentulo perustui täysin metsään. Myöhemmin aikoina ihminen kehitti monia metsän ensimmäisiä käyttötapoja, kuten kaskiviljelyn, tervanpolton ja puunkäsittelytaidot. Nykyisin metsäluonnossa näkyy monia jälkiä varhaisista käyttötavoista, kuten kaskemisesta, jonka huippukausi oli 1700-luvulla, on jäänyt jälkeen tietynlainen kasvistorakenne, leppä- ja koivuvaltaisuus, sekä tervahautoja, kiviaitoja ja patorakennelmia. Tervahautoja metsistämme löytyy runsaasti. Näiden käyttömuotojen ja metsätalouden muinaisia jäänteitä on hyvä hyödyntää esimerkiksi metsämatkailun tuotekehityksessä. (Vähätalo & Ruotsalainen 1996, 11–16.)

Entisaajan metsätalouuskulttuuri antaa moninaisia mahdollisuuksia tuottaa elämyksiä. Tällaisia ovat savotta- ja jätkäkulttuuri. Usein voimakkaasti romantisoitunut savottakulttuuri tuo tunnelmia entisaikojen metsätaloudesta. Elämyksiä voi myös saada nykyisistä metsähoitomuuodoista, joka pyrkii monimuotoiseen metsään. Metsähoitomuuotojen tavoitteena on säilyttää metsiemme monimuotoisuus, tuottavuus, uusiutumiskyky ja elinvoimaisuus. Näistä voi tuottaa monia elämyksiä ja kokemuksia esimerkiksi metsätaloustöistä vieraantuneille kaupunkilaisille. (Vähätalo & Ruotsalainen 1996, 20.)

Metsä ympäröivine alueineen tarjoaa itsessään monipuolisen elämyskohteen. Metsä ei ole samanlainen joka puolella Suomea, vaan muuntuu olosuhteiden muokkaamana ulkomuodoltaan erilaiseksi. Esimerkiksi yksi näkyvä muutos on Suomen metsien kasvupaikkatyyppit. Ne jakautuvat pääasiassa seuraavasti: lehdot, tuoret kangasmetsät, kuivahkot kangasmetsät ja kuivat kangasmetsät. Kasvupaikkatyyppit voivat vaihdella paljon pienilläkin alueilla. Ne tuovat omakeimaisuutta ja monipuolisuutta tuotekehitykseen. (Vähätalo & Ruotsalainen 1996, 27–29.)

Luonnonantimia, joita voi hyödyntää elämyksen tuottajana, on metsissämme runsaasti. Marja- ja sienisato syksyisin luovat hyvät puitteet moniin elämyksiin. Kokkikurssit, keräilyretket ja muut tietoisuuskäytännöt jäävät monen mieleen. Metsistämme löytyy luonnonrohtoja ja –mausteita, joita voi hyödyntää monin eri tavoin. Matkailupalveluihin voi tuoda myös lisäelämyksellisyyttä metsäisillä koristeilla, kuten joulukuusilla, juhannuskoivuilla ja muilla kasvinosista tehdyillä koristeilla. (Vähätalo & Ruotsalainen 1996, 38–43.)

Pohjoisen havumetsän kansoille on ollut tyypillistä suhtautua metsään myyttisesti. Myytit ovat loitsuja, tarinoita, riittejä ja lukuja. Metsää on kunnioitettu pelonsekaisin tuntein. Se on ollut elämän ylläpitäjä, jumalallinen olento, sille on uhrattu ja siltä on pyydetty onnea riistanpyyntiin ja elämän kulkuun. Metsä on elämysten maailma, se voi herättää meissä uskonnollis-filosofisia kysymyksiä ja tuntemuksia. Näitä voi käyttää osana metsäelämyksen tuottamista. Metsä ja sen puut ovat viestittäneet kautta aikain meille erilaisia asioita. (Vähätalo & Ruotsalainen 1996, 49–50.) Hyviä puitamme, joilla on mystinen arvostus, ovat koivu, kataja, kuusilehmus, mänty, paju, pihlaja, tammi ja tuomi. Huonoiksi puiksi luetaan haapa ja leppä. (Hjelt 2000, 9–19.)

3.2 Käyttöarvo ja metsätalous

Suomen metsillä on useita käyttöarvoja, jotka juontuvat kaukaa historiastamme. Metsillä on vahva ja perinteinen kulttuurinen ja sosiaalinen merkitys. Kappaleessa olen avannut muutamaa käyttöarvoa, sillä perusteella, että ne ovat tässä työssä olennaisia. Yleiset käyttöarvot ovat

- virkistys- ja hyötykäyttö
- inspiraatio taiteeseen
- terveyden edistys
- identiteettitekijä
- maisema- ja viihtyvyystekijä
- matkailun vetovoima
- kansainvälinen kilpailuetu. (Hemmi, 1995, 136.)

Virkistyskäyttö mahdollistuu jokamiehenoikeuksien perusteella ja virkistyskäyttöalueita ovat esimerkiksi ulkoilupuistot, ulkoilualueet ja retkeilyalueet. Ne ovat varta vasten luonnossa liikkujille osoitettuja erityisalueita. Monesti ne ovat metsien monikäyttöalueita, useimmiten talousmetsiä. Virkistyskäyttöarvoon vaikuttavat metsän kauneus, luonnontilaisuus, monimuotoisuus, kulkukelpoisuus ja piirteiden vaihtelevuus. Kilpailuetunsa ja vetovoimansa Suomen metsäteollisuus pyrkii säilyttämään parantamalla mainettaan ekologisesti kestävänsä metsätalouden harjoittajana. (Hemmi 1995, 138–139.) Metsät ovat tärkeitä matkailulle esimerkiksi kansallispuistojen ja muiden virkistyskäyttöalueiden myötä. Talousmetsät ovat

myös matkailun vetovoimatekijä. Matkailulle on erityisen tärkeää, että talousmetsä on hoidettu ja ulkoilupalveluille yleensä on resursoitu rahaa. (MMM julkaisu 2/1999, 23–24.)

Metsä attraktiona on laaja käsite ja metsämatkailuun voi liittää kiinnostuksen mukaan erilaisia kohteita. Näitä ovat talousmetsien puitteissa esimerkiksi kemiallinen metsäteollisuus, mekaaninen metsäteollisuus ja energiapuun käyttö. Kemiallisen metsäteollisuuden voi tuoda tuotteeseen siten että, luodaan asiakkaalle mahdollisuus tehdä itse paperia. Mekaanisen metsäteollisuuden potentiaalinen tuote voisi olla tutustuminen lähialueen sahaan tai puusepänverstaaseen. Puuteollisuuden saralta voi myös kertoa puun monista käyttötavoista ja puunkäsittely taidoista. (Vähätalo & Ruotsalainen 1996, 23–27.)

Matkailuyrittäjille suunnatussa oppaassa luetellaan erilaisia metsän attraktioideoita, joita pystyy hyödyntämään esimerkiksi talousmetsästä ja metsätaloudesta kerrottaessa ja opastaessa. Näitä attraktioita voisivat olla metsätyypit, metsien moninaiskäyttö, valtion maat, metsän uudistaminen, erilaiset hakkuut ja metsien hoidon tavoitteet. Historiallisia attraktioita liittyen metsätalouteen ja metsän käyttöön voisi olla kaskikulttuuri, tervan valmistus ja tervahaudat. Yksityiskohtaisesti ja mielenkiinnon lisäämiseksi voisi myös kertoa metsätuhoista, puiden tuhohyönteisistä ja muista erilaisista metsätalouteen liittyvistä tekijöistä. (Klemetti 1995, 9.) Tällaisista attraktioista on hyvä luoda pohjaa erilaisille tuotteille ja osiksi laajemmille tuotekokonaisuuksille.

Metsästä voi löytää paljon tarkkailtavaa, tämä tarjoaa mahdollisuuden oppia uutta ja kokea monia uusia asioita. Hyvän metsäoppaan tulisi osata ja osoittaa matkailijoille kiinnostavat tarkkailukohteet. Tarkkailtavia kohteita ja asioita ovat puun iän määrittäminen vuosirenkaista, erilaiset puut sekä esimerkiksi kuusen eri muodot, käärmekuusi, riippakuusi ja purppurakuusi. Mänty, hongaksi tai petäjäksikin kutsuttu, on myös tarkkailukohteeksi erinomainen. Luonnosta löytyy monia muitakin kohteita, kuten kääpiä, tuulenpesiä, pahkoja, jäkäliä ja syömäjälkiä. Tuulen ja auringon vaikutukset luontoon ovat oivallinen esimerkkikohteet. Lähteitäkin voi hyödyntää kohteena. Sen vesi on ainutlaatuista ja virkistävää, matka kannattaa suunnata sinne jos mahdollista. (Vähätalo & Ruotsalainen 1996, 44–47.) Muita luonnonkohteita ja attraktioita ovat kasvillisuuskerrokset, puut, metsätyyppien kasvit ja eläimet ja metsäsuksessio eli metsän luontainen kehittyminen. (Klemetti 1995, 9.)

Metsien ulkomuoto vaihtelee ja metsillemme tyyppillistä on myös soistuminen. Suomme jaetaan korpiin, rämeisiin ja avosoihin. Patikointi hyllyvällä ja karpalorikkaalla suolla on

elämys kenelle tahansa. Soihin liittyy usein tarinoita syvistä suonsilmistä. Myös turvetaloudesta voi esitelmöidä käyttömuotona. Ojittaminen on myös näkyvä osa metsiämme ilmettä ja tästä löytyy myös kerrottavaa. Metsiimme on luotu suojeltuja kohteita eli arvokkaimpia elinympäristöjä, joita säilytetään myös talousmetsissä. ja joita voisi hyödyntää erinomaisesti attraktiona. Näitä ovat

- kalliot ja jyrkänteet (kallioiden karut laet, avorinteet, kalliojyrkänteet ja rotkolaaksot)
- harjut (paisterinteet, supat)
- lehdot (kuivat , tuoreet ja kosteat lehdot)
- suot (rehevät, ruohoiset, lehtipuuluhdat ja letot). (Vähätalo & Ruotsalainen 1996, 27–29.)

3.3 Maisema

Maisema toimii attraktiona yksilöllisesti. Sillä jokaiselle mielle maiseman kokemien on yksilöllistä. Tuotteistuksessa tulisi huomioida asia ja pyrkiä esimerkiksi retkeen yhdistämään vaihtelevat maisemat, jotta jokaiselle olisi jotakin.

Maisemiamme hallitsevat metsämaisemat. Muita luonnonmaisemia ovat järvi-, suo-, lakeus-, vaara-, saaristo- ja tunturimaisema. Luonnonmaisemassa hallitsevat luonnon toiminnan jäljet. Maiseman kokeminen on yksilöllistä ja siksi tulisi huomioida maisemanhoidon näkökohdat metsänhoidossa. Metsien hoidolla voidaan vaikuttaa metsissä avautuviin maisemiin. Avaamalla metsää järvenrantaan saadaan moniulotteisempia maisemia. Myös puulajivalinnoilla voidaan vaikuttaa ja rikastuttaa metsämaisemaa. (Vähätalo & Ruotsalainen 1996, 48–49.)

3.4 Aktiviteetit

Harrastusaktiviteetit, joita voi tuottaa elämyksiksi ja joiden ympärille voi rakentaa tuotteita metsissä, on monenlaisia, esimerkiksi sienestys, marjastus, metsästys sekä liikunta-aktiviteetit. Patikointi, ja hiihto tarjoavat läheisen tutustumisen metsään. Metsissämme voi harrastaa

myös pyöräilyä, ratsastusta, suunnistusta ja vesistöjen lähellä metsäammilla uintia, melontaa ja luistelua. (Vähätalo & Ruotsalainen 1996, 51.)

4 SUOMEN LUONTO MATKAILUKOHTENA

Suomen luonto matkailu ja virkistätymiskohtena on helposti saavutettava, täällä luonnon saavutettavuutta helpottavat esimerkiksi jokamiehenoikeudet. Perinteisesti ajatellaan, että Suomen luonnossa halutaan liikkua spontaanisti ja luonnon oletetaan olevan lähellä kaupunkejakin. (Lappalainen 1998, 222.)

Suomen matkailu perustuu pitkälti metsäluonnon vetovoimaisuuden varaan. Matkailu ja metsien virkistyskäyttö on alkanut Suomessa viime vuosisadan alussa. Matkailun merkitys metsäluonnon käyttömuotona on silti pysynyt vähäisenä. Matkailun nopea kasvu 1990-luvun taitteesta alkaen, perinteisten metsätalouden työllisyysvaikutusten heikkeneminen ja yleinen taloudellinen lama saivat aikaan käsitysten muuttumista. Nämä ja kestävä kehityksen ajattelu loivat uusia metsäluontoa hyödyntäviä matkailumuotoja, kuten metsämatkailu, luontomatkailu, ekomatkailu ja elämysmatkailu. (Saarinen 2000, 71–72.)

Suomen luonto tarjoaa matkailukohteiksi monimuotoisuudeltaan suppeat ekosysteemit.

Maamme luonteisimmat ekosysteemit ovat

- murtovesimeri
- makean veden ekosysteemit
- metsät
- suot. (Hemmi, 1995, 186.)

Maamme luonnonpiirteet, jotka perustuvat ekosysteemeihin ovat yksityiskohdiltaan kuitenkin mielenkiintoisia ja luontoamme monipuolistaa vuodenaikojen vaihtelu. Matkailukohteita Suomen luonnossa on vaihtelevasti. Tärkeimpiä ja ehkä vetovoimaisimpia niistä ovat metsät, suot, tunturipaljakat, pinnanmuodot ja näiden vetovoimaa lisää ilmaston ja vuodenaikojen tuoma suuri vaihtelevuus. (Hemmi 1995, 187–230.)

5 METSÄMATKAILUN YMMÄRTÄMINEN

Saarinen toteaa (2000, 72) metsämatkailun olevan matkailun muoto, jossa matkailijoille tarjottava tuote tapahtuu luonnonympäristössä ja se perustuu erilaisiin metsän talouskäytön muotoihin, sekä menneisiin että nykyisiin. Turunen 1995 on luonut metsämatkailukäsitteen kuvaamaan matkailun ja metsien välistä uudentyyppistä suhdetta ja kuvailee metsämatkailun olevan yritystoimintaa, joka kohdistuu talousmetsiin (Hemmi 1995, 139).

Saarinen (2000, 71, 75–76) toteaa, että metsäluontoon perustuvaa matkailua ei perinteisesti pidetä osana metsäklusteria. Päinvastoin matkailun ja metsien virkistyskäytön on katsottu olevan kilpaileva tekijä ja kaventavan metsätalouden toimintaa. Tämä on aiheuttanut sen, että metsäluontoon perustuva matkailu ja sen kehittäminen on koettu taloudellisena jarruna. Matkailun suhde aluekehitykseen on kuitenkin muuttunut, työpaikkojen lasku esimerkiksi syrjäseuduilla on luonut uudenlaisia näkökulmia metsäluontoon perustuvan matkailun kehittämiseen. Saarinen myös näkee matkailun olevan metsäklusterille kilpailija, mutta myös mahdollistava yhteistyökumppani. Matkailulla on välillisiä ja välittömiä vaikutuksia metsien käyttöön. Välilliset vaikutukset saattavat tulevaisuudessa olla merkittäviä metsäklusterin kannalta kilpailu- ja kumppanuusmielessä.

Metsäklusteri on jatkuvassa muutostilassa oleva ja verkostoitunut metsiin liittyvien toimijoiden vahvuus- ja osaamiskeskittymä. Siihen liittyy perinteisen metsäteollisuuden lisäksi esimerkiksi teollista toimintaa, suunnittelu- ja koulutustoimintaa. (Metsäakatemia 1999.)

Koko matkailusektori ja metsäluontoon perustuva matkailu ei ole vain kulttuurissamme ilmenevien metsään kohdistuvien asenteiden ja arvojen hyötykäyttäjä. Matkailu muokkaa tehokkaasti myös asenteita ja luo uusia mielikuvia. Tämä voi muotoutua myös ongelmaksi, sillä matkailutuotteita myydään maksaville asiakkaille heidän ehdoillaan ja metsän eri käyttömuotojen mielikuvien ja arvostusten väliset erot saattavat kasvaa. Tämä luo kysymyksen, millä perusteilla metsien käytön kysymykset ratkaistaan. Kaikkein hedelmällisintä olisi kytkeä luontomatkailu metsäklusteriin ja saada näin monia etuja yhteisöjen, matkailusektorin ja aluekehityksen kannalta. (Saarinen 2000, 75–76.) Hammond (1991, 58, 285) kuvaa matkailun osuutta kokonaisvaltaisesta metsän käytöstä siten, että se on vain yksi osa kokonaisuudesta (liite 2). Hammond toteaa myös matkailun metsiin olevan pehmeitä arvoja metsän käytössä ja matkailun olevan olemassa niin kauan kuin metsät vain

säilyvät. Hän kirjoittaa varovaisen, ekologisesti säästävän ja osittaisen hakkuun olevan jossain määrin hyväksyttävää matkailualueilla. Hän painottaa myös suurien hakkuiden vievän mahdollisuuksia matkailulta pitkiksi ajoiksi, koska metsän uusiutumien on hidasta ja jaksottaista.

Vähätalon ja Ruotsalaisen (1996, 65) mukaan tutkimus osoittaa, että suomalainen voi kokea erämaakokemuksen talousmetsässäkin, kunhan metsä on tarpeeksi järeätä. Metsänhoidolla voidaan nopeuttaa halutun rakenteen saavuttamista. Elämysympäristöä tulee hoitaa siten, että puusto ja muu kasvillisuus luo viihtyisän ja moni-ilmeisen tunnelman. Komppula (2002, 47) toteaa artikkelissaan Luontoelämys matkailutuotteeksi - markkinoinnin näkökulma tuotekehitykseen elämyksen olevan subjektiivinen kokemus. Näin ollen makailuelämyksiä ei voida yrityksissä tuottaa, mutta elämysten syntymiselle voidaan luoda sopivat olosuhteet.

Metsämatkailussa on kyse lähinnä talousmetsiin suuntautuvasta matkailusta. Siinä on sovitettu yhteen metsänhoito ja ympäristö. Tavoitteena on ympäristöä säästävä matkailu. Metsämatkailussa tulee huomioida kestävä kehityksen periaate, ympäristön monimuotoisuus sekä luonnonsuojelu. Siinä tulee myös huomioida luonnon sietokyky ja ihmisten sosiaalisen- ja kulttuuriympäristön sietokyky. (Turunen, 1995, 129.) Hemmi (1995, 159) toteaa, että matkailuyrittäjän pyrkiessä saamaan elinkeinonsa luontomatkailusta ristiriitaa saattaa syntyä luonnon käytöstä. Yrittäjä voikin omassa toiminnassaan käyttää myös arvokkaiden luontoalueiden ulkopuolista aluetta, kuten metsämatkailussa talousmetsiä.

Metsien monikäyttö (moninaiskäyttö) on kaikkien metsän käyttömuotojen sallimista rinnakkain. Voidaan samanaikaisesti harjoittaa luontaiselinkeinoja, metsätaloutta, metsästystä, riistanhoitoa, kalastusta, jäkälän keruuta, sienestystä, marjastusta, ulkoilua, retkeilyä ja perinnemaisemien hoitoa. Metsien tulisi saada olla myös matkailullinen vetovoimatekijä ja luontomatkailuaktiviteettien tuotannon tekijä. (Hemmi 1995, 138.) Monikäyttö tarjoaa myös erittäin monipuolisia mahdollisuuksia metsiin liittyvään yritystoimintaan ja työllistämiseen. (MMM 2/1999, 23–24.)

On huomioitava, että metsämatkailussa ei ole kyse pelkästään luonnossa virkistymisestä, luontoaktiviteeteista tai retkeilystä luonnon antimia hyväksi käyttäen. Nämä ovat tärkeitä osatekijöitä metsämatkailussa, mutta tärkein sanoma on viestittää matkailijoille tietoa metsästä. Voidaan pohtia, mitä metsä meille merkitsee, kertoa sen historiasta ja antaa tietoa sen monimuotoisuudesta. Metsämatkailussa tulee olla huomioituna tiedottava puoli. Tämä

on mahdollistettava pätevillä metsäoppailla, joita voivat olla esimerkiksi metsänomistajat ja metsätyöntekijät. (Turunen 1995, 129.) Tieto, joka välittyy kokemusten kautta, on aina kirjatietoa kokonaisvaltaisempaa, koska vastaanotamme sen kaikilla aisteillamme (Karvinen ym. 1997, 33).

Turusen (1995, 129) mukaan metsämatkailun tuote toteutuu siis vain silloin, kun on kaksi osapuolta, kuuntelija (asiakas) ja kertoja (opas). Tiedottamisella ja kerronnalla pidetään huoli siitä, että asiakas saa kaikilla aisteilla kokea metsän todellisen merkityksen meidän historiassamme. Välitettävän tiedon tulee olla rehellistä ja aitoa. Oppaan tulisi osata kertoa luonnon normaalista kiertokulusta, metsätaloudesta, suomalaisesta metsänhoidosta sekä metsien ja puiden eri käyttömuodoista. Tulisi myös kertoa metsätalouden virheistä ja niiden mahdollisista vaikutuksista luonnon monimuotoisuuteen. Tämän tulisi tapahtua avoimesti. Oppaalla on tärkeä rooli oikeista käsityksistä ja kertoa totuudenmukainen kuva Suomen metsätaloudesta ja ympäröivästä metsäluonnosta. Oppaan on osattava kertoa miksi joku asia on näin, ja osattava myös perustella se.

Metsämatkailun tuote onnistuu osaavan oppaan avulla. Opas luo ammattitaidoillaan rennon, sujuvan ja ennakkoon suunnitellun kokemuksen matkailijoille. Oppaalla tulisi olla metsämatkailuun tarvittavan tiedon lisäksi seurustelu- ja kommunikointitaitoa ja kärsivällisyyttä. Hänen olisi hyvä myös osata muita kieliä, näin ulkomaalaiset matkailijat saisivat oikean kuvan Suomen metsistä ja luonnosta. Oppaan rooli on hyvin tärkeä metsämatkailussa, sillä vain oikea tieto antaa oikean ja johdonmukaisen kuvan metsistämme. (Vähätalo & Ruotsalainen 1996, 69.)

Metsämatkailussa voi myös hyödyntää mystiikkaa ja taruja. Tämä elämyksellisyys yhdistettynä nokipannukahvitteluun ja makkaran paistoon nuotiolla on osa metsän suomaa elämyksellisyyttä ja näin osana metsämatkailua. Matkailija voi ottaa osaa myös puun uittoon, tutustua paperin työstön vaiheisiin ja muihin metsäteollisuuden osasiin. Tuotteistuksessa voi ottaa myös mukaan sellaisia elementtejä, kuten metsän antimista tehty ruoka, tuohilautaset, puusauna taikka puilla lämпиävä mökki. Metsämatkailun tuotteistuksessa matkailijalle voidaan hyödyntää moniosaisesti metsän anteja ja metsäteollisuutta. (Turunen 1995, 130.)

Metsämatkailun kehittämisessä tulee huomioida monia tahoja ja asioita. Oleellisinta kokonaissuunnittelussa on ottaa kaikki sidosryhmän edustajat mukaan keskusteluun: kunnan asukkaat, metsäalan ammattilaiset, ekologit, museoviranomaiset, antropologit ja matkailun

ammattilaiset. Tavoitteena on paikallisten asukkaiden ympäristön kehittäminen ja toimeentulomahdollisuuksien parantaminen. Tärkeää on, että matkailija voi alueelle tullessaan osallistua paikalliseen, aitoon elämäntapaan. (Turunen 1995, 130.) Myös matkailijat odottavat hinta- ja laatu-tietoisina asioiden ja tuotteen olevan kunnossa. (Saarinen 2000, 73.)

Kokonaissuunnitelmassa tulee aluksi analysoida nykytilanne heikoilta ja vahvoilta puolilta. Miten metsä on hoidettu? Millaista teollisuutta alueelta löytyy? On myös huomioitava miten alueen matkailu on kehittynyt. Kokonaissuunnitelmassa tulee miettiä ratkaisut tuleviin ongelmiin ja saavutuksia on seurattava. Vuorovaikutteinen metsäsuunnittelu on ehdoton edellytys. (Turunen 1995, 130–131.)

Metsämatkailuyrityksen suunnittelussa on otettava huomioon alueiden kestävyys ja vähiten kuormittavat vaihtoehdot liikennejärjestelyissä. Kestävän kehityksen huomioimisen lisäksi tulisi suunnitteluun ottaa mukaan muitakin asioita, esimerkiksi alueelle tyypillisen puunrakentamisen. Jo rakennusvaiheessa tulee huomioida se, että metsämatkailuyritykseen kuuluu ehdottomasti varaavien takkojen ja puulämmityksen hyödyntäminen. Sisustuksessa tulee käyttää puuosaamista, kuten myös saunarakenteissa ja veneissä. Erityishuomiota tulee kiinnittää luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen metsien maisemahoitoon ja kulttuuri- ja luonnonmaiseman vaalimiseen. Mahdolliset retkeilypolut tulee säilyttää ja uusia ei saa tehdä. Matkailuyrittäjän tulee huomioida metsämatkailun tuote mahdollisimman oikeanmukaiseksi asiakastaan varten. Matkailija tulee tutustumaan alueen kulttuuriin, maisemiin, luontoon ja perinnemaisemaan. Tämä kaikki vaatii koko alueen yhteistyötä, sillä kaikkea yrittäjä ei voi luonnollisestikaan tuotteistaa matkailijan saataville. (Turunen 1995, 131.)

”Metsämatkailun kehittämisen perusta on kattava suunnittelu, jossa otetaan huomioon kaikkien eri sidosryhmien mielipiteet ja toivomukset. Suunnittelulla voidaan mm. vähentää sidosryhmien erilaisista tavoitteista aiheutuvia ristiriitoja ja löytää ekologisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti parhaat vaihtoehdot matkailupalvelujen tuottamiseen.” (Turunen, 1995, 132.)

Miksi metsämatkailua olisi hyödynnettävä? Matkailuyrittäjällä on vaikeaa hyötyä rahallisesti virkistyskäytöstä, ulkoilusta ja retkeilemisestä. Näin ollen yrittäminen vaatii metsien tuotteistamisen. Tämä lisää myös työmahdollisuuksia metsänomistajille, oppaille, puukäsityöläisille ja metsäluonnonvarojen jalostajille. Metsämatkailu antaa myös

mahdollisuuden tutustua omaan paikallisen alueen luonnonhistoriaan. Yhteistyö, jota tarvitaan metsämatkailun edistämiseen, vahvistaa paikallisten asukkaiden hyvinvointia, sekä henkistä että taloudellista. (Turunen 1995, 132.)

Saarinen (2000, 73) toteaa, että metsäluonnon matkailukäyttö on Suomessa kasvavassa määrin nykyisyyttä ja että se edustaa tulevaisuuden kansainvälistä megatrendiä, sillä luontoon perustuvan matkailun nähdään olevan nopeimmin kehittyvä matkailun muoto.

Palvelun tuottamisen turvaamiseksi tarvitaan yhteistyötä metsäyhtiöiden, koneurakoitsijoiden, naapureiden, majoitusliikkeiden, matkailuorganisaatioiden ja kuntien kanssa. Yhteistyöllä saavutetaan suurempi hyöty ja säästetään markkinointi- ja muita kustannuksia. (Vähätalo & Ruotsalainen 1996, 61.)

Metsä on vetovoimainen kohde ja metsämatkailu lisää välillisiä ja välittömiä tuloja alueen matkailussa, mutta metsämatkailu edistää myös toisenlaista puolta. Järjestämällä metsäelämyksiä talousmetsiin matkailun kautta voidaan ohjata matkailijat kulutusta kestäville alueille ja reiteille sekä vähentää luonnossuojelualueiden kulutusta. Talousmetsät ovat hyvä elämyskohde, jos metsät on hyvin hoidettu. (Vähätalo & Ruotsalainen 1996, 10.)

Metsämatkailussa tulisi muistaa tekniseen laatuun vaikuttavat tekijät. Luonto ei kuuntele toiveita esimerkiksi sään puolesta. Retkeilijöitä voi harmittaa huono sää, majoitus ei ole tasokasta ja muita mukavuuteen vaikuttavia tekijöitä on paljon. Näistä johtuvat ongelmatilanteet voi välttää esimerkiksi markkinoinnin avulla. Markkinoinnissa ei tule luvata liian paljon ja sillä tulee viestittää asia siten, ettei asiakas odota liikaa. Asiakashan ostaa matkailupalvelun tuottajalta lupauksia. Nämä lupaukset ovat turvattava niin, että asiakas on loppujen lopuksi tyytyväinen. Se onnistuu suunnittelun ja oikeanlaisen toteutuksen avulla. (Vähätalo & Ruotsalainen 1996, 58–59.) Markkinoinnissa tulisi ottaa huomioon, että markkinointi noudattaa vastuullisen markkinoinnin periaatetta. Siinä kerrotaan, mitä matkailuyritys, kaupunki, kunta ja kaupat ovat tehneet ympäristövastuullisen matkailun edistämiseksi. Esimerkiksi mitä on tehty, miksi on tehty ja mistä löytyy paikallisia elintarvikkeita ja paikallisia matkamuistoja. Samalla tulisi kertoa, miten matkailijan odotetaan käyttäytyvän ympäristön ja metsien säilymisen kannalta. (Turunen 1995, 133.)

6 YHTEENVETO

Suomen metsissä on valtavan suuri potentiaali kehittää lisää metsämatkailua. Meillä on erittäin paljon vaihtelevaa metsää ja sen käyttö tuotteistamiseen on suhteellisen helppoa. Metsää ei tarvitse lähteä etsimään, vaan poistuessaan tieltä päätyy usein metsään. Havumetsäisyys antaa metsillemme oman leiman ja se tuo omaa eksotiikkaa ja näin luo omaa vetovoimaa matkailun kilpailuun.

Metsämatkailu on talousmetsiin ja niiden ympäristöihin sijoittuvaa matkailua. Metsämatkailun käsite on vasta hiljattain luotu ja se on vielä melko tuntematon. Tämä johtuu todennäköisesti samankaltaisten käsitteiden runsaasta määrästä ja metsämatkailusta saatetaan puhua myös toisella käsitteellä, vaikka olisikin kyse metsämatkailusta. Tuntemattomuus voi johtua myös siitä, että metsäluonnon käyttöä puhtaana matkailumuotona, metsämatkailuna on käytetty sivuelinkeinona ja sille ei ole ehkä osattu antaa arvoa. Metsämatkailu tuotteet luodaan useimmiten täydentämään yrityksen elinkeinoa, se ei itsessään ole usein toimiva päätuote. Metsämatkailu voi pitää sisällään monia eri attraktioita metsistä. Se voi tapahtua itse metsässä, tuote voi myös olla esimerkiksi sahalla käynti tai vain luento metsäteollisuudesta. Siinä käytetään hyväksi metsän antimia monin eri keinoin. Tärkeintä on kuitenkin opastava kertominen metsän merkityksestä suomalaisille.

Metsämatkailun tarkoitus on tiedottaa metsistämme monin eri tavoin, tarinoilla, mystiikalla, rehellisellä tiedottamisella ja opastamisella. Metsä toimii hyvänä attraktiona ja sieltä löytyy paljon ideoita tuotteistamiseen ja elämyksiin. Se on myös elämysmatkailua. On vain yrittäjästä kiinni, mitä hän löytää kerrottavaksi asiakkaille.

Metsämatkailussa ei ole kyse luonnossa virkistäytymisestä, vaikkakin kieltämättä sitäkin tapahtuu. Kyse ei ole normaalista marjaan menemisestä, sienestyksestä tai metsäretkestä. Virkistäytyminen on eri asia kuin matkailu luonnossa. Ero piilee siinä, että esimerkiksi kun perhe saattaa lähteä taajaman ulkopuolelle retkeilemään, matkailija lähtee sinne saamaan haluamansa palvelun, jossa hän osallistuu suunniteltuun tuotteeseen ja maksaa siitä. Metsämatkailussa on kyse luontoon menemisestä, kun se on jollain tavoin tuotteistettu. Matkailu sana määrittää sen, että tuote on tilattu, maksettu ja suunniteltu. Sitä on marjaretki maksettuine oppaineen tai sienenlaittokurssi maatilamatkailutilalla. Metsästyksestä on erilaisia linjauksia, toisten mukaan se ei ole metsämatkailua, toiset taas puoltavat. Metsämatkailu

linkittyy luontomatkailuun ja näin metsästysmatkailua ei voi pitää metsämatkailuna, sillä siinä surmataa eläimiä, mikä ei kuulu luontomatkailun määritelmään.

Metsämatkailun määritelmä itsessään on selkeä, mutta sitä voi soveltaa monin tavoin. Siitä saa monia laajennettuja tuotteita, lisätuotteita ja tuotekokonaisuuksia. Puhdas metsämatkailu on talousmetsissä tapahtuva opastettu retki, jossa asiakas tutustuu syvemmin metsän merkitykseen ja saa siitä runsaasti tietoa. Metsämatkailuksi kutsutaan myös sellaista matkailullista toimintaa, mikä tapahtuu metsien ulkopuolella, esimerkiksi puusepänverstaassa tapahtuvaa retkeä. Tällainen monimuotoisuuden käyttö antaa metsistä matkailulle todella suuren potentiaalisen tuotekokonaisuuden. Se on yksi metsämatkailun vahvuuksista, mutta myös sen määritelmän ymmärtämistä heikentävä asia.

Suunnittelu ja yhteistyö monen tahon kanssa mahdollistavat metsämatkailun onnistumisen. Yrittäjän tulee tehdä yhteistyötä maanomistajien, majoittajien, liikenneyrittäjien ja paikallisten ihmisten kanssa, jotta tuotteistaminen onnistuisi. Yhteistyön tekeminen on kuitenkin vain hyväksi ja välttämätöntä, kuten se on millä tahansa matkailun saralla. Metsämatkailu on myös jossain määrin helppo toteuttaa. Metsä tarjoaa omalla olemuksellaan valtavan potentiaalın tuotteistamiseen, ja se ei pyydä siitä maksua. On vain yrittäjän mielikuvituksesta kiinni, minkälaisia tuotteita hän lähimetsistä ja niiden historiasta sekä monimuotoisuudesta keksii tehdä.

Kuten kaikessa, metsämatkailussa tulisi muistaa kestävän kehityksen periaate. Se on osa luontomatkailua ja tarvitsee suunnittelua. Vaikkakin matkailutuote tapahtuu usein talousmetsässä, se tarvitsee silti kantokyvyn säilyttämistä. Metsämatkailulla on myös hyvä ohjata matkailijavirrat pois herkemmiltä alueilta, kuten suojelualueilta, kestävämmälle alueelle. Se on keino, jota tulisi enemmän hyödyntää, onhan meillä maa täynnä talousmetsää. Ongelman metsämatkailun kasvulle luo se, että matkailua ei koeta metsäklusterin osaksi, vaan se nähdään kilpailukeinona ja jarruna. Nykyisin kuitenkin matkailu nähdään usein yhtenä metsien monikäyttömuotona.

Luontomme matkailukohteena on ekologisesti suppea verrattuna esimerkiksi sademetsien alueisiin. Meillä on valttina karu, yksinkertainen ja herkkä luonto. Suomi on pitkä maa ja meille mahtuu monia ilmastollisesti ja kasvuolollisesti luonnetta muuttavia alueita ja jokaiselle on jotakin. Etelästä löytyy rehevämpää luontoa ja metsää, mitä pohjoisempaan mennään, sitä

eksoottisesti karumpaa luontomme ja metsämme ovat. Metsäluonnollemme antaa leiman neljä eri boreaalia, pohjois-, keski-, etelä- ja hemiboreaali.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyö pohjautuu tutkimussuunnitelmaan. Käytännössä tutkimuksen kulku etenee seuraavasti. Aiheeseen perehtymiseen liittyy aihepiirin ja tehtäväalueen valinta, sekä tutustuminen aiempiin tutkimuksiin ja käsitteiden selkiyttäminen. Tästä edetään tutkimussuunnitelmaan johon kuuluu tutkimusongelman ja tutkimusmenetelmän valinta. Tässä vaiheessa suunnitellaan myös aineiston keruu- ja käsittelytavat. Tutkimuksen kulku myös aikataulutetaan. Seuraava vaihe on tutkimussuunnitelman toteutus. Siinä kerätään aineisto ja analysoidaan se ja edetään viimeiseen vaiheeseen tutkimuksen raportointiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 55.)

Noudatin työssäni edellä mainittua menetelmää. Työni painottuu kuitenkin enemmän teoreettisen tutkimusmenetelmän puolelle. Kirjoitin työn prosessikirjoituksena. Prosessi alkoi keväällä, jolloin mietin aiheen rajausta ja tutkimusongelmaa. Kesällä rakensin työlle runkoa ja syksyllä tutustuin lähemmin aineistoihin ja etsin niitä lisää. Tämän jälkeen työstin niistä kokonaisuuden, jota hioin syvennyttyäni vielä tarkemmin aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen.

7.1 Tutkimusongelma

Tutkimusongelmaksi muotoutui metsämatkailun todellinen ymmärtäminen. Käytännöllisesti katsoen työni ja aineistoni hankinta perustuu metsämatkailun määritelmän selvittämiseen ja sen ymmärtämiseen. Metsämatkailu on laajasti tuntematon käsite, pyrin selvittämään sen itselleni ja muille. Työn edetessä huomasin tarvitsevani laajempaa käsitepohjaa ja näkemystä esimerkiksi luontomatkailusta selvittääkseni tutkimusongelmaa.

Eskola ja Suoranta (1998, 36) kirjoittavat tutkimusongelman muotoutumisen onnistumisen mahdollistuvan tutkimusalueen kirjallisuuden intensiivisen lukemisen avulla. Minä tein tutkimusongelman jo paljoa ennen kuin luin yhtäkään kirjaa. En tiennyt aiheestani paljon mitään ja tutkimusongelma muokkautuikin työn edetessä.

Hirsjärvi ym. (2000, 116) kuvaa pääongelmaa yleisluonteiseksi kysymykseksi, jossa koko tutkittava kokonaisuus hahmottuu. Osaongelmat ja niiden vastaukset voivat omalta osalta vastata pääongelmaan. Minun pääongelmani on, mitä on metsämatkailu. Osaongelmiksi

muotoutuivat kysymykset, mihin metsämatkailu luokitellaan, mikä ei ole sitä, mitä metsä tarjoaa matkailulle.

7.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäni on teoreettinen. Yleisesti teoreettinen tutkimus edellyttää kriittistä ajattelua, kykyä ja halua perehtyä syvällisesti kirjalliseen aineistoon. Teoreettinen tutkielma ei ole referaatti, vaan yhtenäinen, loogisesti etenevä kokonaisuus, joka antaa vastauksen ongelmaan. (Hirsjärvi, Remes, Liikanen & Sajavaara 1993, 10.)

Teoreettisen tutkimuksen kohteena ovat tieteenalan käsitteet, näkökulmat ja teorioihin liittyvät ongelmat. Tutkimusaineisto muodostuu näihin kysymyksiin kohdistuneesta aikaisemmasta tutkimuksesta. Teoreettisessa tutkimuksessa käytetään synteisiä ja analyysejä. Viimeksi mainitussa analyyttisessä tutkimuksessa pyritään saamaan teoreettinen ongelma hallituksi hajottamalla se osiin. Syntetisoivassa teoreettisessa tutkimuksessa pyritään päinvastaisesti muodostaa kokonaiskuva yhdistelemällä aiemmin erillisiä ja/tai yhteen sovittamattomia teorioita. (Uusitalo 1996, 60–61.)

Työni perustuu edellä mainittuun syntetisoivan tutkimuksen menetelmään. Kokosin aineistoista kokonaiskuvan ja tutkielman, joka antaa selkeän ja rehellisen kuvan metsämatkailusta.

7.3 Aineiston hankinta

Työssäni käytin monia erilaisia valmiita aineistoja ja dokumentteja, teorialähteitä, kirjoja, artikkeleita. Hirsjärvi ym. (2000, 173) mukaan tutkimusaineiston olisi hyvä pyrkiä tarkoituksenmukaiseen ratkaisuun. Ongelmien ratkaisemiseksi ei aina tarvitse kerätä itse koko aineistoa alusta alkaen, eikä opinnäytetyön arvo nouse tai laske sen mukaan, miten aineisto on hankittu.

Työssäni käytin sekä primäärisiä ja sekundäärisiä lähteitä, mutta enimmäkseen olen käyttänyt primäärisiä lähteitä. Ehrnroothin 1990 mukaan on järkevää myös turvautua

sekundaariaineistoon sen sijaa, että keräisi kokonaan uudestaan laajaa aineistoa. (Eskola & Suoranta 1998, 119.)

Kokosin aineistoni käyttämällä Kajaanin ja Kuhmon kaupungin kirjastoa, ammattikorkeakoulun kirjastoa ja Metsähallituksen kirjastoa sekä internetiä. Aloitin aineiston keruun jo keväällä, tämä mahdollisti sen, että minulla oli ensinnäkin runsaasti aikaa etsiä lähteitä ja mahdollisuus pohtia minkälaisen näkökulman ja teoriapohjan haluan aineistosta löytää. Aineisto koostuu internetlähteistä ja pääosin kirjallisista lähteistä.

Aineistoa oli paljon ja jouduin hylkäämään monia teoksia ja etsiessäni ja kootessani tietoa kiteytin tietoa kokonaisuudeksi ja käytin syntetisoivaa teoreettista tutkimusmenetelmää. Otin monia lähteitä myös siksi, että saisin vertailukäsitteitä, esimerkiksi metsästysmatkailun käsitteen, jotta voisin selkeyttää itse todellista aihetta, metsämatkailua.

En ole ottanut paljon ulkomaisia lähteitä sen takia, että tein työni eritoten Suomen metsiin liittyvästä matkailusta ja halusin välttää kulttuurillisesti eroavia näkökulmia. Suomalainen metsäkulttuuri poikkeaa muista metsäkulttuureista paljon, ja jos olisin ottanut monia eri ulkomaalaisia lähteitä, olisi työ siitä kärsinyt.

7.4 Aineiston analysointi

Aineiston tulkinta eli analysointi ja johtopäätökset ovat tutkimuksen ydinasia. Analysoinnilla tutkijalle selviää, mitä vastauksia hän saa asettamiinsa ongelmiin (Hirsjärvi ym. 2000, 207). Minun työssäni analyysi on tärkeä tekijä, sillä tutkimusongelman selvittämiseksi jouduin keräämään paljon hajanaista aineistoa ja kokoamaan niistä vastauksia kysymykseeni. Jouduin yhdistelemään monta lähdetä ymmärtääkseni metsämatkailun käsitteen. Aineisto oli jossain määrin liiankin monipuolinen, ja se saattaa tuoda liikaa omaa tulkintaa mukaan. Siinä määrin, jopa että asiaan tulee asiavirheitä ja omaa hiljaista tietoa. Toisaalta jos ajattelee, että olen vain kerännyt kaiken tiedon mitä aiheesta on julkaistu, ja joku toinen tekisi saman, eivät tulokset voi poiketa paljoakaan toisistaan.

Olen analysoinut tutkimuksessa selvinneitä asioita siten, että päämääränä on yhtenäisen tutkimusongelmaani vastaavan tiedon kokoaminen. Analysointia eli yhteenvedoa vaikeutti se, että aineisto oli hajanainen, vaikea ja koostui monesta eri käsitteestä. Käsitteet aukenivat työn

edetessä ja oli helpompi etsiä niille tarkempaa selitystä ja ymmärtää niitä työn kannalta tärkeiksi ja olennaisiksi.

8 POHDINTA

Metsämatkailu on vasta hiljattain luotu nimike metsien matkailuhyödyntämiselle. Tämä vaikeutti aineiston, työni ja muun tiedon ymmärtämistä. Jouduin pohtimaan, mikä on olennaista tietää ja mikä ei, mitä teorioita otan mukaan ja mitä niillä pyrin sanomaan. Eri teoksissa on kirjoitettu samasta asiasta eri termeillä ja aineiston kokoaminen on ollut tiedon riipimistä monista eri teoksista.

Tein työni teoreettisesti ja monin paikoin se oli erityisen vaikeaa, kun käsitteet menivät sekaisin ja työn raja-alue minun laajeta liiallisen turhan tiedon saantiin. Koko työssäni olen pyrkinyt pitämään oman rajaukseni, eli olen halunnut koota selkeän, ytimekkään selonteon metsämatkailusta. Se on ollut vaikeaa koota, sillä käsitteet sotketaan eri kirjoissa toisiinsa ja asioista puhutaan monilla eri nimillä. On ollut myös vaikeaa löytää yksi ja ainoa puhdas linjaus sille, mitä metsämatkailu on ja mitä ei. Tämä johtuu siitä, että tutkittuani monia eri lähteitä huomasin, että suurin osa oli toisen toisintoa. Moni kirjoittaja oli lainannut edellistä ja tämä taas edellistä ja niin edelleen. Silti jokaisesta lähteestä tuntui löytyvän jokaisen oma mielipide-ero tai näkökanta metsämatkailulle. Omassanikin työssä saattaa olla hiljaista tietoa ja omia mielipiteitäni, mutta olen pyrkinyt luomaan sellaisen työn, joka tuo ilmi metsämatkailun käsitteen ja ne käsitteet joihin se tukeutuu.

Synteesiä käyttämällä oli järkevää ja helpottavaa koota aineisto kokonaisuudeksi. Synteesi mahdollisti sen, että tein paljon työtä ja tutkimusta löytääkseni lähdeaineistoista tärkeät ja olennaiset asiat. Itse asiassa se varmisti sen, että asiat todella aukenivat minulle työn edetessä ja sain kokonaisuuden ymmärrettäväksi.

Teoreettiset ongelmat vaativat usein paljon opiskelua, eikä aloittelevan tutkijan kannattaisi ryhtyä sellaiseen tutkimukseen. Poikkeuksen tekevät ehkä verraten tarkasti rajatut teoreettiset ja käsitteelliset ongelmat. (Uusitalo 1996, 61.) Tämän lähteen otin tähän siksi, että olen huomannut teoreettisen työn vaikeuden ja olen saanut sen silti tehtyä selkeällä rajauksella. Minulla oli rajattu tutkimusongelma ja käsitteet. Tämä toi myös oman vaikeutensa työlle, kun piti olla voimakas raja-alue ja yrittää pysyä siinä. Toinen syy selkeälle rajaukselle on siinä, etten nähnyt mitään järkeä alkaa tehdä laajempaa tutkimusta, esimerkiksi ”metsämatkailun potentiaalisesta käytöstä Kuhmossa.” Olisi ollut erittäin vaikea tutkia aihetta, kun ei edes tiedä mitä metsämatkailu itsessään on.

Metsämatkailuun liittyy erittäin paljon mielenkiintoista asiaa ja tuotteistumahdollisuuksia. Olisin voinut ottaa monta näkökulmaa mukaan työhöni, kuten metsätalouden historia, mutta jos olisin kertonut yhdestä tarkemmin, minun olisi pitänyt kertoa myös toisesta. Näin ollen raja-
 aus olisi laajentunut.

Alussa ja tulosten selkiydyttyäni mietin, että tässäkö tämä sitten on? Säikähdin, ettenkö saa muuta aikaan. Luin työn läpi ja mietin, että tätähän minä lähdin tutkimaan. Sain selville, mitä metsämatkailu on. Onnistuin rajauksessa ja tutkimusongelmani sai vastauksen.

Kriittisesti ajatellen epäkohtia löytyy joidenkin lähteiden iästä ja laadusta. Lähteitä etsiessäni ja luettuani huomasin, että useat olivat toisen toisintoa. En huolestunut liikaa, vaikka jokin lähde oli yli kymmenen vuotta vanha, sillä samoja asioita löytyi muiden sekundäärisistä lähteistä. Mielestäni työni uskottavuus ei horju tällaisista teknisistä seikoista.

Metsämatkailua ei ole tutkittu paljoa ja tieto siitä oli hajanaista. Luontoon pohjautuvan matkailun oletetaan olevan tulevaisuuden megatrendi, joten tutkimukseni on siinä mielessä todella antoisa. Ymmärrän nyt monta asiaa ja osaan hyödyntää niitä tulevaisuudessa. Meillä täällä Suomessa on huomattava määrä talousmetsiä ja jokamiehenoikeudet hyödyntää niitä. Metsämatkailulle on luotu täydelliset puitteet onnistua, kunhan matkailu vain noudattaa kestävä kehitystä ja metsätalous ei lyö jarruja liian tiukkaan yhteistyön esteeksi.

Metsäluontoon perustuvan matkailun, kuten metsämatkailun taloudellinen arvo on pieni verrattuna koko metsätalouteen. Tärkeää metsämatkailun kehittämisessä matkailun lisätuloksi on, että se tuo monille syrjäseuduille ja yrittäjille lisätuloa. Metsämatkailun ymmärtäminen ja sen hyödyntäminen matkailussa olisi minun mielestäni erittäin potentiaalista. Matkailun ymmärtäminen ja hyväksyminen osaksi metsäklusteria eli sykliä antaisi monta mahdollisuutta ja väylää toteuttaa tulevaisuuden megatrendiä, luontoon pohjautuvaa matkailua.

Tulevaisuudessa olisi ehkä hyödyllistäkin pohtia metsämatkailun potentiaalia Kuhmossa, tai jollain muulla paikkakunnalla. Kuhmo olisi täydellinen kohde kehittää metsämatkailua, koska siellä on paljon valtion metsää ja monia yksityisiä metsäsomistajia. Kaikin puolin metsämatkailun tutkiminen ja saattaminen parempaan tunnettavuuteen olisi erittäin tärkeää. Se on toimiva ja monipuolinen matkailumuoto. Sen tuotteistaminen on vain mielikuvituksesta kiinni. Metsiä löytyy silmäkantamattomiin ja meillä Suomessa on

melkoisen laaja vapaus toimia metsissämme. Mieleen tulee ongelma, joka saattaa ilmetä, on kateus. Todennäköisesti sitä uskalikkoa, joka uskaltaa tienata jokaiselle tarkoitetusta metsästä, kadehditaan ja syntyy keskustelua siitä miten metsiämme saa käyttää. Saarinen onkin viitannut tähän ongelmaan, jos metsien käyttöarvot hämärtyvät.

Kenelle metsämatkailua sitten kannattaisi kehittää tulevaisuudessa ja nyt? Ulkomaalaiset ovat hyvä kohde, sillä monessa muussa maassa metsät ovat siirtyneet kaupungistumisen myötä ihmisten saavuttamattomiin. Suomalaisille metsämatkailu on, ainakin minun mielestäni, tuntematon käsite. Tämä jo edesauttaa pohtimaan, tulisiko metsämatkailua markkinoida myös suomalaisille. Metsä, erityisesti suomalainen metsä, on siitä hyvä kohde, että sinne voi viedä kenet vain. Metsä aukenee kaikille tasavertaisena ja se on kaikille avoin kohde. Meillä ei säätele tiukat omistuslait, eikä metsiemme käyttöarvot ole vain jonkun ihmisen yksinvallassa. On ehkä turhaa pohtia, minkä maalaisille metsämatkailu sopii? Mielestäni se on sopiva kaikille. Siinä ei tule esille arkaluontoisia asioita liittyen uskontoon, sotiin, historiaan tai muuhun sellaiseen. Jokainen matkailija saa siitä tasavertaisesti oman elämyksen ja kokemuksen, omalla tavallaan. Metsään voi viedä hyvinkin erilaisia ihmisiä, kunhan heille tarjotaan heitä varten suunniteltu ja valmisteltu elämismahdollisuus (Vähätalo & Ruotsalainen 1996, 9).

Mielestäni ei löydy idearikkaampaa ja tuotekehitykselle helpompaa kohdetta kuin metsä. Sieltä löytyy niin monta asiaa, kerrottavaa ja nähtävää, että jokaiselle on jotakin. Se on myös ympärivuotinen kohde. Se näyttäytyy jokaisella vuodenajalla erinäköisenä ja tarjoaa uusia mahdollisuuksia elämyksiin. Vuodenajat eivät ole ainoa, joka tarjoaa mahdollisuuksia. On metsätalous, historia, teollisuus ja luonnonantimet. Mahdollisuudet eivät edes siihen lopu.

Olen pohtinut, miksi metsämatkailua ei hyödynnetä enemmän? Onko se todellakin niin tuntematon käsite, että sitä ei osata hyödyntää? Vai tapahtuuko metsämatkailua muun matkailunimikkeen alla, esimerkiksi puhutaanko siitä luontomatkailuna? Todennäköisesti näin tapahtuu jossain määrin. Internetistä löytyy metsämatkailu haulla vain muutamia yrityksiä, jotka tarjoavat metsämatkailutuotteita. Tuotteita löytyi retkistä ja elämyskokemuksista metsissä aina metsämuseo käynteihin.

Tutkimus osoitti minulle sen, että metsämatkailua ei kannata sivuttaa siitäkään huolimatta, että se nähdään usein sivutoimena. Sitä kannattaisi lähteä jopa kehittämään toimivaksi liikeideaksi. Ihmiset ovat jopa nyt vieraantuneet luonnosta siinä määrin, että metsämatkailulla

olisi hyvä tehdä tulosta tulevilla markkinoilla. Miksi sen ylipäättään tarvitsee olla pelkkä sivutoimi muun toiminnan ohella? Minun mielestäni siinä on paljon enemmän potentiaalia, ainakin tulevaisuudessa.

Opinnäytetyön tulee palvella työelämää ja ammatillista suuntautumista. Tutkimuksesta on hyötyä ammatillisessa mielessä monestakin syystä. Se antaa laajan katselmuksen moniin eri käsitteisiin, mitä pitää tuntea ja se tukee metsäkulttuurin ymmärtämistä. Työelämässä minulle tutkimuksesta on suuri hyöty, sillä nyt tiedän mistä puhun ja osaan tuoda julki osaamiseni, vaikkakin näin pienellä sektorilla. Jos todellakin luontoon perustuva matkailu on tuleva megatrendi, minä olen silloin vahvassa asemassa.

Työn edetessä minulle selvisi metsämatkailu ja monta muutakin käsitettä. Rajauksella sain pidettyä tutkimusongelmani järkevänä ja sain todellisen vastauksen siihen, mitä lähdin hakemaan. Olen tyytyväinen siihen mitä sain selville. Uuden tiedon saamisessa on se hyvä puoli, että se kasvaa lisää. Nyt ymmärrän yhden asian ja sen avulla taas toisen. Voi sanoa, että työni prosessi ei lopu koskaan

LÄHTEET

- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 2 painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hall, C. M. 2004. Seeing the trees in the forest: reflections on local connections for nature-based tourism. Teoksessa J. Saari, C. M. Hall (eds). Nature-based tourism research in Finland: Local contexts, global issues. 11. Saarijärvi: Gummerus Printing.
- Hallikainen, V. 1990. Luonnon virkistyskäytön perusteet. Helsinki: Valtion Painatuskeskus.
- Hamilton, H., Leiwo, P. & Rauhalampi, M. 1988. Muuttuva metsä. Forssan Kirjapaino Oy.
- Hammond, H. 1991. Seeing the forest among the trees. The case for wholistic forest use. Vancouver: Polestar Press Ltd.
- Hemmi, J. 1995. Ympäristö- ja luontomatkailu. Kokkola: KP PAINO.
- Hemmi, J., Lehtinen, J. R. & Vuoristo, K.-V. 1987. Matkailu ja matkailijat. Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Liikanen, P. & Sajavaara P. 1993. Tutkimus ja sen raportointi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.
- Hjelt, M. 2000. Taikametsä. Tarinoita ja taikoja suomalaisesta metsästä. Hämeenlinna: Karisto Oy:n kirjapaino.
- Karvinen, P., Hinkkanen, J., Nykänen, R., Kinnunen, J. & Karhu, S. 1997. Luonnossa kotonaan. Luonto-opastuksen käsikirja. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo.
- Klemetti, K. 1995. Luontopolun suunnittelu. Ideoita matkailuyrittäjälle. Kainuun ympäristökeskus.
- Komppula, R.. 2002. Luontoelämys matkailutuotteeksi – markkinoinnin näkökulma tuotekehitykseen. Teoksessa J. Järvi, J. Saari (toim.) Luonto matkailukohteena: virkistystä ja elämyksiä luonnosta. Rovaniemi: Rovaniemen Painatuskeskus Oy.
- Kuusipalo, J. 1996. Suomen metsätyypit. Rauma: Kirjapaino Oy West Point.
- Lappalainen, I. 1998. Suomen Luonnon monimuotoisuus. Helsinki: Oy EDITA Ab.
- MMM 2/1999. Kansallinen metsäohjelma 2010. Helsinki: Punamusta.

- Metla 1999. Metsätieteen aikakauskirja 4/1999. Luonnontilaisen metsän merkitys tutkimukselle. Kuuluvainen, T.
<http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff99/ff994757.pdf>. Luettu 24.11.05
- Metla 2005. Metinfo Metsätalouden kestävyys. Suomen metsät ja metsätalous.
<http://www.metla.fi/metinfo/kestavyys/suomen-metsat-ja-metsatalous.htm#yleispiirteet>
 Luettu 16.5.05.
- Metla 2003. Ulkoilutilastot, käsitteet ja lyhenteet.
<http://www.metla.fi/metinfo/monikaytto/lvvi/lvvi-kasitteet-lyhenteet.htm>
 Luettu 19.10.05.
- Metsäakatemia 1999. Metsäklusterit Euroopassa. Pöyry, J.
<http://www.smy.fi/tiedotteet/SMY-050599.html> . Luettu 24.11.05
- Metsävetoomus 2005. Sanasto.
<http://www.metsavetoomus.fi/taustat/sanasto.html> . Luettu 5.9.05.
- Pohjoinen luontomme 1999. Boreaalinen vyöhyke.
<http://www.oulu.fi/northnature/finnish/Suomi/luma3.html> . Luettu 5.9.05.
- Reunala, A., Tikkanen, I. & Åsvik, E. 1998. Vihreä valtakunta- Suomen metsäklusteri. Keuruu: Otavan kirjapaino.
- Saarinen, J. 2000. Metsäluonnon matkailukäyttö- metsäklusterin kilpailija vai tulevaisuuden kumppani? Teoksessa Seppälä, R. (toim.) Suomen metsäklusteri tienhaarassa. 71–77. Helsinki
http://www.tekes.fi/julkaisut/Suomen_metsaklusteri_tienhaarassa.pdf
 Luettu 18.10.05.
- Saastamoinen, O.. 1996. Hiljaisuuden äänet: pohdintaa erämaakokemuksen auditiivisuudesta. Teoksessa J. Järviluoma, J.Saarinen (toim.) Luonto virkistys- ja matkailuympäristönä. 22. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry 2005. Metsästysmatkailu.
<http://www.luontoyrittaja.net/174.html> . Luettu 19.10.05.
- Turunen, M.. 1995. Metsämatkailu – mahdollisuudet ja kehittäminen. Teoksessa J. Järviluoma, J. Saarinen & A. Vasama (toim.) ”Jos metsään haluat mennä...” Näkökulmia luonnon virkistys- ja matkailukäyttöön, 129–133. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Uusitalo, H. 1996. Tiede, tutkimus ja tutkielma: johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.

Vuoristo, K.-V. 2002. Matkailun muodot. Porvoo: Ws Bookwell Oy.

Vähätalo, L., Ruotsalainen, M. 1996. Metsästä elämyksiä. Opas metsämatkailupalvelun tuottamiseen. Helsinki: F. G. Lönnberg.

WWF 2005. Suomen Metsät.

http://www.wwf.fi/ymparisto/metsat/suomen_metsat/ . Luettu 16.5.05.

Wikipedia 2005. Boreaalinen vyöhyke.

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Havumets%C3%A4> . Luettu 24.11.05

Ykliitto 2005. Mitä on kestävä kehitys?

<http://www.ykliitto.fi/yktieto/kestava.htm> . Luettu 1.11.05.